

Naar het hart van Maleisisch Borneo

Het laatste echte avontuur

Diep in het regenwoud van Borneo is de natuur zo overweldigend dat het een Nederlands stadsmens weleens te veel kan worden. Zeldzame neusapen en orang-oetangs leven er in het wild, ontelbare vogelsoorten zorgen voor een kakafonie van geluid, en waarom zijn de sprinkhanen hier knalgroen en tien centimeter lang? En dan zijn er nog de Iban-indiënen, die het koppensnellen gelukkig in de ban hebben gedaan. Op zoek naar avontuur in het hart van de jungle.

DOOR WIEKE RINGELING - FOTOGRAFIE JAN ZWART

Een longhouse is een overdekte straat op palen met een veranda waar alle huisjes op uitkomen.

“Here, you drink”, zegt een mooi meisje van een jaar of vijftig terwijl ze me een glaasje aanreikt. Gids Edward fluistert in mijn oor dat ik dit welkomstrankje – tuak, ofwel rijstewijn – niet mag afslaan. De alcohol zal mijn lichaam zuiveren en ervoor zorgen dat ik geen ongeluk meeneem als ik het huis binnenga. En dat wil ik niet op mijn geweten hebben! Daarnaast weet ik dat er straks een ceremoniële dans zal worden uitgevoerd en dat ik daarna zelf aan de beurt ben voor een dansje. Aangezien ik met mijn 1 meter 75 – in Nederland een gemiddelde lengte, maar hier reusachtig – en blonde krullen nu al veel bekijks heb, lijkt een klein drankje voor het zelfvertrouwen me geen slecht idee. Ik zet mijn tas met logeerspullen in de hoek en betreed het Ngemahili longhouse aan de Lemanak rivier in Sarawak. We zijn bij de Iban, een van de oorspronkelijke volkeren van Borneo. Ooit, voordat de Iban zich bekeerden tot het katholieke geloof, waren ze gevreesd vanwege brute koppensnelpraktijken, waarbij het hoofd van de tegenstander als trofee mee naar huis werd genomen. Nu staan de Iban bekend om het behoud van hun traditionele levenswijze en hun bijzondere gastvrijheid.

Vrienden maken

Buiten liggen de honden in het zand te slapen; binnen in het longhouse rennen de kinderen vrolijk rond. Een baby wordt door haar moeder in slaap gewiegd en een paar jongens repareren een visnet. Op de grond vlecht een oude man een mand van rotan. Zijn nek en een deel van zijn borst zijn versierd door een enorme tatoeage van een schildpad. Vroeger waren dit statussymbolen; de jonge generatie heeft niet zoveel op met tatoeages. Een paar jongens heeft er een, van een Europese voetbalclub, dat dan weer wel. In het

longhouse – eigenlijk een overdekte straat op palen met de veranda als dorpstraat waar alle huisjes op uitkomen – wonen 37 gezinnen. In geval van gezinsuitbreiding wordt er in de lengte bijgebouwd. We nemen plaats op de bamboematten in een huisje waar twee vrouwen op een open vuur in de hoek een maaltijd aan het bereiden zijn. Oma zit met haar kleinkinderen te spelen en de mannen komen bij ons zitten. Een grote plastic fles wordt opengedraaid. De tuak vloeit rijkelijk. Het is duidelijk: rijstewijn is belangrijk in de Iban-cultuur. “Zo bouwen we vriendschap op,” zegt Edward, zelf ook een Iban. “De vrouwen brouwen de drank zelf. Als je dit niet kunt, ben je geen goede Iban-vrouw.” Na een heerlijke maaltijd, waarbij vooral de verse junglevarens goed smaken, overhandigen we onze cadeaus aan het opperhoofd en worden we getrakteerd op de onvermijdelijke welkomsteremonie. Twee jonge meisjes laten een sierlijke dans zien die vroeger werd uitgevoerd om de mannen te verwelkomen na de jacht. De mannen doen een traditionele krijgersdans. Ze zakken door hun knieën alsof ze hun vijand besluisen. “Now, you dance.” We krijgen een mutsje met veren opgezet en doen een paar danspassen, tot grote hilariteit van de toeschouwers. Ja, dat glaasje tuak komt nu wel van pas.

Iets prachtigs

Als de hane de nieuwe dag inluiden, trekken de mannen de jungle in om te jagen. De vrouwen gaan met grote manden op hun rug naar de rijstvelden. Wij worden door de bootman, zijn vrouw en zijn zoon vergezeld naar een ander longhouse. We varen in een kano, een uitgeholde boomstam, de smaragdkeurige rivier op en worden al snel omringd door torenhoge bomen. Ik moet denken aan de woorden van de reisgenoot van reisschrijver Redmond

Lunch op een kiezelstrandje ergens langs de smaragdkeurige rivier.

Dikke stroken mist liggen op de boomtoppen van het regenwoud.

Een neusaap geniet van de zonsondergang in Bako National Park.

Eerlijk zullen we alles delen
Ongelijkheid is een woord dat de **Iban-Indianen** niet kennen. Voedsel, drank en inkomsten worden door het stamhoofd gelijk verdeeld. Toeristen doen er daarom slim aan om **cadeaus mee te nemen** die eerlijk kunnen worden uitgedeeld, zoals een zak snoep. Vooral **lollies** worden door jong en oud erg gewaardeerd.

O’Hanlon in zijn Into the Heart of Borneo: “Redmond, ik sta op het punt iets práchtigs te zien.” Door het bladerdak van de gigantische bomen die door klimvarens en parasietplanten omhelsd worden, weerkaatst de zon op het kabbelende water en schittert in mijn ogen. Wanneer de rivier te ondiep is, de peddels tevoorschijn komen en de buitenboordmotor even rust krijgt, worden we getrakteerd op een concert van vogelgeluiden. Plots stopt de bootman bij een eilandje van kiezelstenen, springt met zijn pezig lijf het water in en verdwijnt de jungle in. Vijf minuten later komt hij terug met brandhout en bamboestokken om rijst in te garen. De wok wordt tevoorschijn gehaald; tijd voor lunch. Na een zware wandeling door de jungle – gedeeltelijk bergopwaarts – komen we bij het Kachong longhouse, een aanzienlijk traditioneler longhouse waar zeven gezinnen wonen. We vergezellen een groepje naar de rivier om ons te wassen, en eten daarna gezamenlijk op de grond. Weinig Iban spreken Engels, maar hun lieve glimlach garandeert je dat je welkom bent. Nyambar, het stamhoofd, vertelt dat zijn dochters naar de stad zijn vertrokken om een opleiding te volgen. Een scenario dat steeds meer jonge Iban volgen. Zelf moet hij er niet aan denken om de jungle te verlaten. Hij kijkt trots rond en zegt dat alles wat hij nodig heeft hier is. “We hebben de jungle en we hebben elkaar.” Een avond vol gezelligheid volgt; we begrijpen elkaar gedeeltelijk, maar we hebben toch veel plezier samen.

Oorverdovende karaoke

Onze reis begon in Kuching, de hoofdstad en voormalige woonplaats van de Brit James Brooke, de eerste witte radja van Sarawak. In deze gezellige havenstad leeft een mengelmoes van culturen: >>

Ooit werden de **Iban** gevreesd vanwege hun **koppensnelpraktijken**; nu staan ze bekend om hun **bijzondere gastvrijheid**

Een orang oetangbaby laat zijn acrobatische toeren zien in het regenwoud van Sabah.

Jong geleerd, oud gedaan

Orang-oetans leven hoog in de boom om zich te beschermen tegen roofdieren. Van nature hebben ze echter **hoogtevrees**. Een moeder die hen leert deze angst te overwinnen is dus onmisbaar voor deze mensapen. Als een orang-oetang **vijf jaar** is, is hij oud genoeg om op eigen benen te staan en verlaat hij het nest.

Maleisiërs, Indiërs, Dayaks – oorspronkelijke bewoners – en Chinezen. Aan de overkant van de Sarawakrivier liggen de traditionele Maleisische kampongs, aan de kant van het centrum lijken de Chinezen de overhand te hebben. Vooral in de winkelstraten zijn de Chinezen, handelaren in hart en nieren, goed vertegenwoordigd. Als we op zaterdagmiddag over de boulevard langs de rivier flaneren, horen we een oorverdovende versie van I will always love you uit de speakers knallen. Het is een karaoketijns zoals we dat het liefste zien: ontegenzeggelijk vals, maar vol overgave. We laten de drukte van de stad achter ons en vertrekken naar Bako National Park, een beschermd natuurgebied dat alleen per boot te bereiken is. Aan de oever van de rivier zie ik een bord met 'Danger, crocodiles'. Ik neem aarzelend plaats in het bootje, maar vergeet de krokodillen snel als we vanuit de riviermonding de Zuid-Chinese Zee bereiken. Hier en daar wordt het glinsterende wateroppervlak onderbroken door houten palen die visvuiken markeren. De bergtoppen op de oevers zijn dichtbegroeid met tropisch regenwoud. In Bako National Park kun je verschillende wandeltochten maken; van kort en licht tot lang en vermoeiend. Wij kiezen in deze verzengende hitte voor een wandeling van vier uur.

Grote neus, dikke buik

We worden afgezet bij een strandje dat me doet denken aan Expeditie Robinson. Terwijl we de dichte jungle in wandelen, vertelt Edward over de neusaap. Deze aap met zijn bijzondere verschijning – een grote neus, dikke buik, oranjebruine vacht en lange witte staart – komt alleen op Borneo voor. De Maleisiërs zagen in de grote neus en de dikke buik een gelijkenis met Hollandse handelaren. Niet voor niks noemen ze de neusaap gekscherend Orang

Belanda (de Nederlandse mens). We hebben een missie: die aap willen we van dichtbij zien. Als we even rust nemen om ons waterpeil op niveau te brengen, laat Edward ons de ogen sluiten. "Nu moet je heel goed luisteren", fluistert hij. "This is the sound of the rainforest." Met mijn ogen dicht klinken de vogels, kevers, cicaden, krekels en de wind in de ruisende bomen nog intenser. Soms lijkt het of er ergens in de buurt een wekker afgaat, dan weer of een ouderwetse telefoon rinkelt. "Leuk als ringtone", grapt Edward. Dan horen we geritsel en een dof gebrul. De neusaap is dichtbij! We zetten de achtervolging in, maar ons zweterige geploeter door de jungle leidt slechts tot het aanschouwen van een stipje bovenin een boom. Enigszins teleurgesteld nemen we een duik in de Zuid-Chinese Zee en gaan terug zonder te weten of de neusaap echt op ons lijkt. Als we aankomen bij het hoofdkwartier van het park, zien we een groep oranje apen in de toppen van de bomen. Zo ver gelopen en nu blijken ze gewoon in onze achtertuin rond te hangen! Aan het strand zit een neusaap in een boom rustig te soezen in de zon die in rap tempo achter de bergen zakt en de horizon rood en oranje kleurt. Als hij net zo geniet van deze zonsondergang als ik, begrijp ik de vergelijking wel.

Orang-oetangs in the mist

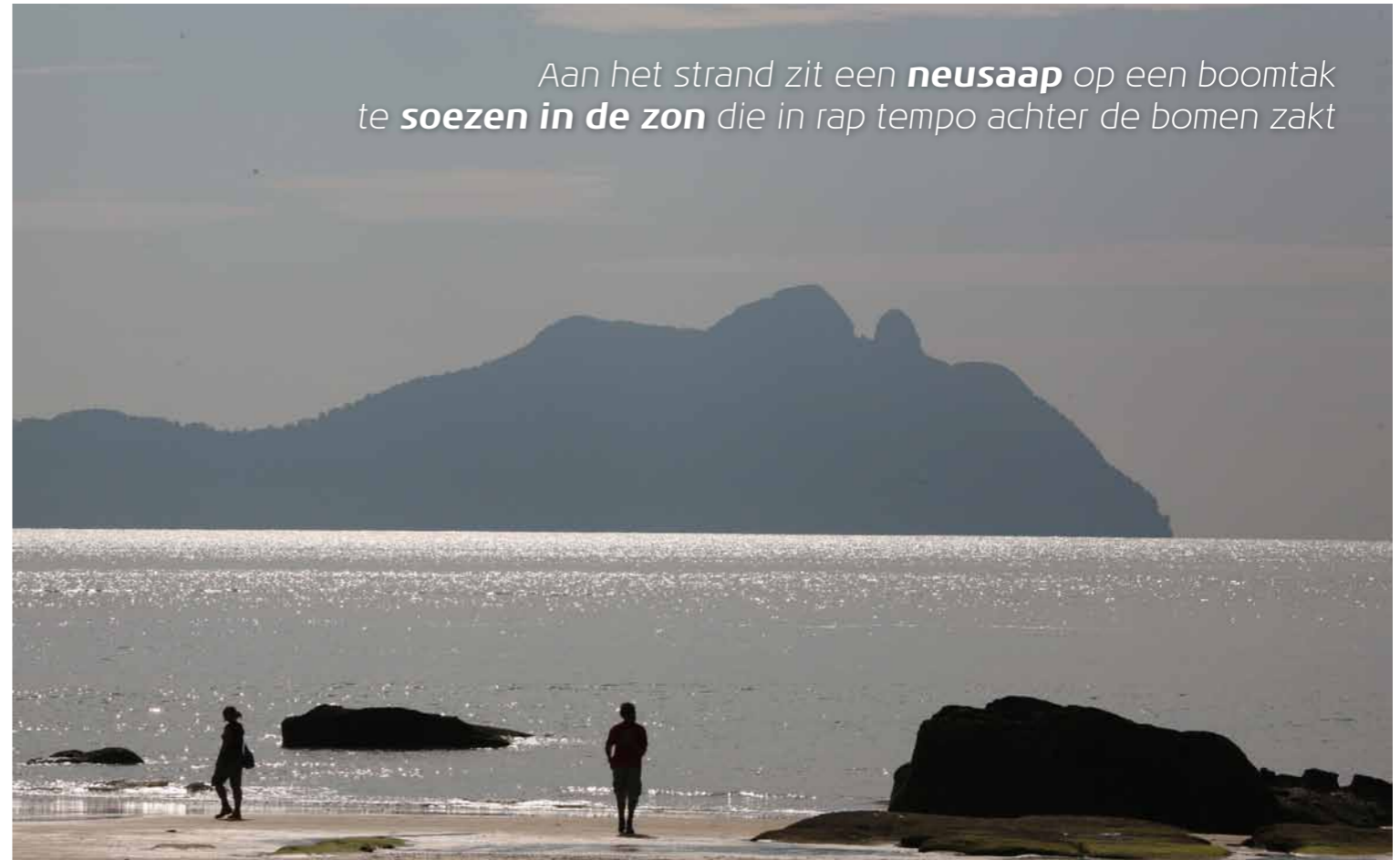
Vaak wordt tijdens een bezoek aan Maleisisch Borneo ook de staat Sabah aangedaan vanwege de prachtige eilanden en de uitstekende snorkelmogelijkheden. Ook al lokt de onderwaterwereld, wij storten ons weer in het regenwoud. We bevinden ons aan de Kinabatangan rivier, die met ontelbare kronkels door de dichte jungle loopt. Het gebied dat de woonplaats is van meer dan 250 soorten vogels en dertien verschillende apen, is een beschermd

natuurgebied. Gelukkig maar, want op de weg hier naar toe schrokken we van de vele palmolieplantages, een eentonig landschap, zo ver het oog reikt, waardoor onder andere de orang-oetang uit zijn natuurlijke leefgebied is verdreven. Die dag bezoeken we het Hutan-project, een onderzoeksprogramma dat orang-oetangs dagelijks in het wild volgt om zo meer te weten te komen over hun leefwijze. "Ken je Gorillas in the mist?", vraagt onze gids Robert. "Dit is orang-oetangs in the mist!" De tropische regenbui van afgelopen nacht heeft zijn sporen nagelaten. De jungle dampst en geurt als na een zomerse regenbui: fris groen, aards en sappig. Hoog in de bomen zit een orang-oetang die volgens onze gids een jaar of vier is. Vol verwondering kijken we elkaar even aan. Dan slingert hij zich naar een volgende boomtak, en nog eentje, hoger en hoger, en dan weer terug in ons blikveld. De uitslover. Als zijn moeder wakker wordt, slingeren ze samen weg. Op zoek naar een nieuwe boom om een nest in te maken, want dat doen deze mensapen twee keer per dag. "Ik sta op het punt iets prachtigs te zien", schiet weer door mijn hoofd als enkele tissue butterfly's om ons heen fladderen. Deze vlinders met grote witte vleugels en zwarte stippen dansen schijnbaar gewichtloos door de lucht met de grootst mogelijke gratie.

Afternoon tea

Aan het einde van de dag komen de aapjes onder het verkoelende bladerdek vandaan en trekken naar de rivier om te eten en te drinken. De beste tijd dus om wildlife te spotten vanaf het water. Zo'n bootsafari werkt hetzelfde als een game drive in Afrika. Wanneer we drie bootjes naast elkaar zien dobberen, weten we dat we daar moeten zijn. Een groep pygmeë-olifanten – nog kleiner dan

Aan het strand zit een **neusaap** op een boomtak te **soezen in de zon** die in rap tempo achter de bomen zakt

de toch al kleine Aziatische soort – stort zich gulzig op suikerriet en maait binnen korte tijd een veldje om. Een mannetje laat zijn lichaam in de rivier zakken en valt de zoete grasstengels vanaf de waterkant aan. We varen langs groepjes neusapen, vechtende makaken en witte reigers die sierlijk door het water stappen. Over de rivier scheert een neushoornvogel. Dan valt de duisternis in. Terwijl de zon haar laatste warmte afgeeft, valt de nacht over de Kinabatangan rivier en ontwaken de nachtdieren. Een nieuw orkest van vogels en insecten treedt aan en houdt ons nog lang uit onze slaap. De volgende ochtend maken dikke stroken mist plaats voor een blauwe lucht met hier en daar een plukje wolk. Vogels verwelkomen de nieuwe dag door over de rivier te schieten, terwijl ze insecten oppikken die boven het water hangen. Als we de Kinabatangan rivier verlaten, stoppen we bij een kedai kopi, een authentiek café (kopi betekent koffie) waar de locals eten. Meestal doen ze dat vijf keer per dag: ontbijt, lunch, diner, en 's avonds kliekjes. Rond vier uur wordt een afternoon tea met zoetheid genuttigd, een traditie die ze met enthousiasme van de Engelse kolonisten hebben overgenomen. Wij zijn er rond lunchtijd en zien dat zich een steeds langere rij vormt voor het buffet met geurige gerechten. Wij nuttigen een smakelijke teh tarik – een flinke mok met Engelse thee, gecondenseerde melk en suikersiroop. Onderweg naar het vliegveld rijden we langs het havenstadje Sandakan, waar wordt gebouwd aan een opzichtig warenhuis, dat zijn schaduw werpt op een ouderwetse kampong. Met de opmars van de palmolieplantages en de hoogbouw in mijn achterhoofd, kan ik alleen maar hopen dat de natuurlijke schoonheid van dit eiland nog lang zal blijven bestaan. <<

Reisinfo

Slapen bij de **Iban** of toch liever in een **luxe hotel**? Pittige Chinese gerechten of liever Maleisische murtabak (gevulde omelet)? Onze keuze voor **Maleisisch Borneo**.

Slapen

> In **Kuching** heeft u aan het Waterfront een ruime keuze uit prima hotels, zoals het **Grand Margherita Hotel**, het **Hilton Kuching Hotel** en het **Riverside Majestic Hotel**. Vraag wel altijd om een kamer met uitzicht op de rivier. Vooral als de avond valt en de lichtjes aan de boulevard worden ontstoken, levert dat een leuk uitzicht op.

> Wie wat anders wil dan de grote hotels kan zijn hart ophalen in het **Batik Boutique Hotel** (38 Jalan Padungan). Hier vindt u vijftien designkamers in vier verschillende stijlen. Het hotel is verbonden aan The Tarot Salomon Japanese Restaurant, waar u heerlijk sushi kunt eten.

> Een bezoek aan Bako National Park is niet compleet zonder overnachting. Het **Bako National Park Guesthouse** heeft diverse eenvoudige chalets aan het strand. Zo kunt u 's nachts nog steeds genieten van de geluiden van de jungle. Neem geen etenswaren mee in uw kamer, want de makaken zijn behoorlijk goede inbrekers als er een stukje chocola of wat fruit te stelen valt.

> Om de cultuur van de Iban een beetje te begrijpen, is een nachtje bij hen op **de veranda slapen** een 'must'. Zet uw gevoel voor luxe wel even aan de kant. Bij sommige longhouses zijn inmiddels eenvoudige questhouses gebouwd. Slapen op de veranda naast

de hondjes, snurkende Iban en kraaiende hanen 's ochtends vroeg is echter het leukst. Voor een matrasje, kussen en klamboe wordt gezorgd.

> Aan de Kinabatangan rivier zijn diverse lodges en questhouses te vinden, zoals het **Myne Resort**, **Kinabatangan Riverside Lodge** en **Bilit Adventure Lodge**. Vanuit hier kunt u ochtend- en avondsafari's per boot maken. De meeste lodges bieden ook een nachtwandeling door de jungle aan, waarbij u samen met een gids op zoek gaat naar tarsiers - kleine

nachtaapjes met grote, bolle ogen - civetkatten en andere nachtwezens.

Eten

> Het is niet moeilijk om in Sabah of Sarawak een heerlijke maaltijd te vinden. Is het niet in een restaurant, dan vindt u het beste eten wel op straat. En met veel steden aan zee, is een heerlijk visje altijd binnen handbereik.

> Het kan niet anders dan dat het **Top Spot Food Court** (Jalan Padungan, Kuching) uw culinaire hart sneller doet kloppen. Bovenop het dak van een blauwe parkeergarage staan diverse eettentjes met hun waren: allerlei soorten vis en groente. Loop langs de stalletjes, kies uw visje en de bereidingswijze - gegrild, gestoomd, van de bbq of gefrituurd - en neem plaats tussen de locals voor een heerlijke maaltijd.

> Aan het Waterfront in Kuching staat **diverse eetkraampjes** op een mooi verlichte boulevard. Hier kunt u aan het water vis of diverse nasi-gerechten eten.

> Do as the locals do en ga in elk geval een keer naar een **kedai kopi**, een traditioneel café, die u op elke hoek van de straat kunt vinden. Neem een zoete teh tarik of lunch met een smakelijke roti cani - een deegpannenkoekje dat gedipt wordt in een currypasta.

To do

> Hoe geweldig het ook is om de **oerang-oetang in Sepilok** te zien, deze dieren in het wild aanschouwen is nog veel specialer. Bij het unieke onderzoeksproject Hutan, dat ondersteund wordt door het WNF, worden oerang-oetangs in het wild gevolgd en mogen jaarlijks slechts 300 toeristen meekijken. www.redapeencounters.com

> In 1964 is het **Sepilok Orang Utan Rehabilitation Centre** opgericht. Een opvangtehuis voor oerang-oetangs die door de houtkap 'dakloos' zijn

geworden. Sommige baby oerang-oetangs hebben hun moeder verloren en worden in het opvangcentrum opgevoed: hoe ze eten moeten zoeken, nesten moeten maken en moeten overleven in de jungle. Bezoekers krijgen tijdens voedertijd zeker een aantal oerang-oetangs te zien. De dieren zijn zelfs zo gewend aan toeschouwers dat ze even poseren voor de camera.

> De Chinese cultuur is sterk vertegenwoordigd in Sarawak en Sabah en dus kan een bezoek aan een boeddhistische of taoïstische tempel eigenlijk niet overgeslagen worden. **De Puu Jih Syh tempel** in Sandakan (Sabah) ligt bovenop een heuvel en kijkt prachtig uit over de zee. Deze tempel heeft naast een overweldigende pracht en praal aan interieur nog een groot pluspunt: een heerlijk zeebriesje dat naar binnen waait.

> De **Tua Pek Kong tempel** in Kuching is de oudste tempel in Sarawak en heeft bijzonder gastvrij personeel dat u graag meer vertelt over de Chinese cultuur. De tempel ligt midden in de stad en is zo gebouwd dat hij uitkijkt op de bergen en de zee: helemaal feng sui.

> In een Victoriaans landhuis aan de Tun Abang Haji Open Road in Kuching huist het **Sarawak Museum**. Het museum biedt een kijkje in het dierenrijk van Borneo en ook in de cultuur van de oorspronkelijke bevolking. Handig om een bezoekje aan te brengen voordat u bij de Iban op bezoek gaat of op zoek gaat naar de neusaap.

Vliegen naar Kuala Lumpur

- > **Vluchtuitvoering:** Dagelijks rechtstreeks met een Boeing 777.
- > **Totale vliegtijd:** 12 uur en 5 minuten.
- > **Vliegveld:** Kuala Lumpur International Airport.
- > **Minimaal te ontvangen Award Miles per retourticket*:**

	Ivory	Silver	Gold	Platinum
Economy Class	3.137	4.760	5.553	6.346
World Business Class	15.864	22.212	25.384	28.556

* Het aantal te ontvangen Miles is afhankelijk van de gevlogen afstand en de voorwaarden van uw ticket.

- > **Benodigde Award Miles retour vanaf Amsterdam:** 80.000 Award Miles voor Economy Class, 160.000 Award Miles voor Business Class, 52.000 Award Miles voor een upgrade enkele reis.

Advertentie

Naar de jungle van Sarawak en Sabah

Sawadee Reizen heeft speciaal voor lezers van Flying Dutchman een reis naar de jungle van Borneo samengesteld. Tijdens deze avontuurlijke rondreis maakt u kennis met de schitterende natuur en de zeer vriendelijke plaatselijke bevolking.

In verschillende nationale parken ervaart u de enorme diversiteit van het regenwoud: van vleesetende bekerplanten tot manshoge varensoorten. U komt onderweg vrijwel zeker de zeldzame neusapen, varanen, orang-oetans en neushoornvogels tegen. Mulu Nationaal Park is een immens stuk regenwoud met schitterende druipsteengrotten. U loopt in twee dagen de route die de voormalige koppensnellers liepen en overnacht in een boshut aan de

oever van de Melinau-rivier. Ook overnacht u bij de Iban, ooit gevreesde koppensnellers, nu een zeer gastvrij volk. Met hen lopen en varen we door het prachtige regenwoud, waarbij we uitleg krijgen over jachttechnieken en geneeskrachtige planten. Op het tropische Pulau Tiga komt u weer helemaal bij van de vermoeienissen van de afgelopen dagen. U kunt er ook nog voor kiezen om Mount Kinabalu (4101 meter) te beklimmen.

23-daagse groepsreis vanaf € 1.700,- (ex. vluchten) of € 2.345,- (incl. vluchten)

- > Kleine groepen van maximaal achttien deelnemers.
 - > Overnachtingen in verschillende longhouses. Bezoek aan maar liefst drie nationale parken, het eiland Pulau Tiga en optionele beklimming van Mount Kinabalu.
 - > Verlengingsmogelijkheid aan de Kinabatanganrivier en Daunmvallei.
 - > Vijftien keer ontbijt, negen keer lunch, elf keer diner.
 - > Een vlucht Amsterdam - Kuching / Kota Kinabalu - Amsterdam boekt u al vanaf 80.000 Award Miles.
 - > Voor meer informatie kijkt u op www.sawadee.nl/msb
 - > U kunt ook naar Maleisisch Borneo met de kinderen: kijk op www.sawadee.nl/mbf
- groepen naar bijzondere bestemmingen met aandacht voor natuur en cultuur. De reizen van Sawadee zijn avontuurlijk: u overnacht in kleinschalige accommodaties en kunt deelnemen aan activiteiten zoals wandelen. Sawadee organiseert rondreizen met bezieling en respect voor natuur, milieu en de lokale bevolking.

Sawadee Reizen
Leidsestraat 67-71, 1017 NX Amsterdam
Telefoon (020) 420 22 20
info@sawadee.nl
www.sawadee.nl

SAWADEE
puur reizen

Sawadee Reizen organiseert sinds 1983 avontuurlijke reizen in kleine

Advertentie